

СТАНОВИЩЕ

**от д-р Емилия Хинкова Евгениева,
доцент в Софийски университет “Св. Климент Охридски”**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен '**доктор**'
в област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.2. Педагогика,
докторска програма по Специална педагогика

Автор: *Гергана Димитрова Колчакова*

Тема: Приобщаваща образователна среда за ученици със специални образователни потребности.

Научен ръководител: проф. д.п.н. Дора Стоилова Левтерова, Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”

1. Общо представяне на процедурата и докторант

Със заповед № Р33-33 от 5.02.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: “Приобщаваща образователна среда за ученици със специални образователни потребности”, за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика. Автор на дисертационния труд е Гергана Димитрова Колчакова – докторантка в задочна форма на обучение към катедра “Педагогика и управление на образованието” с научен ръководител проф. д.п.н. Дора Стоилова Левтерова от Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”

Представеният от ергана Димитрова Колчакова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

2. Актуалност на тематиката

Представеният за разглеждане дисертационен проблем е съществен за процеса на обучение и подходите за неговото административно и съдържателно обезпечаване в последното десетилетие. Създаването на приемаща среда е дълъг и изпълнен с редица

предизвикателства за образователната система процес. Неговото перманентно наблюдение и анализиране е важно за качествено на резултатите от приложението.

Приобщаващата среда е относително нова за образователната система по силата на новата законодателна рамка, която се поставя със Закона за предучилищно и училищно образование, приет през 2016 година. В същото време образователната система в зародиша си е обърната към личността на ученика и към необходимостта от създаване на силни и отговорни личности. В този смисъл изграждането на приобщаваща среда е по-скоро иновация, която стъпва върху десетилетната традиция на училищното образование. Факт, който изисква при разработване на дисертационния проблем, да се обърне внимание на традицията в системата на специалното образование и връзката му с новите модели и изисквания за неговото реализиране. Нещо, което прави успешно госпожа Колчакова.

Създаването на система от параметри на средата и критерии за тяхното проследяване, описание и остойностяване в качествени показатели изисква време. Законодателната промяна е значима, тъй като с нея се обезпечава нова философия и политика на създаване на общество без изключване. Предлагащото дисертационно изследване успява да представи логиката на този процес. Госпожа Колчакова в него прави опит за обособяване на компоненти на приобщаващата образователна среда, за да ги опише и наблюдава в изследването си. Тези общи параметри на дисертационното изследване показват неговата актуалност.

3. Познаване на проблема

Направеният теоретичен анализ и структурината изследователска програма показват познаване на проблема и заявяват желанието на докторанта за вписване на нови щрихи в неговото описание и наблюдение.

Описанието и анализа на приобщаването на деца и ученици със специални образователни потребности почива върху връзката между традицията и новаторството, както и връзката между институционално и теоретичното обезпечаване на процеса. В първа и втора глава на дисертацията докторантката е проучила и представила описателно основите върху, които стъпва идеята за приобщаваща среда, а също така и основните теоретични постановки, които обезпечават нейното въвеждане и реализиране в системата. Проследен е почти вековният процес на създаване на нова култура на обществено отношение към различните деца и ученици и е допълнен нов щрих в тази култура - философията на приобщаване.

Проследени са основни автори, които са изследвали и анализирали компоненти на средата, в която се случва приобщаването, а също така е посочен и начинът на тяхното взаимодействие чрез разработване на системни модели. В справката на използвана литература са посочени 70 източника на кирилица и латиница. Това, което е характерно за позоваването им в текста на дисертацията е, че се вземат базисни техни постановки и в сравнителен план се извежда иновацията, която е предмет на дисертационно проучване. Този подход има своето значение за бъдещото практическо приложение на

дисертационните резултати, тъй като всеки заинтересован читател може да проследи развитието на проблема от миналото до съвременното му състояние. Такъв подход далеч надхвърля класическия преглед на литературни източници по проблема. Също така не се ограничава и с исторически анализ, а представя основанията, които позволяват развитието му в нова плоскост.

Докторантката проследява и система от документи (24 броя), които имат различна нормативна тежест - от структуриращи средата декларации до конкретни наредби, които обезпечават реализирането на дейността в определени параметри. Това допълва вече споменатия, в предходния параграф, значим за практиката ефект от дисертационно проучване. Дава конкретна гледна точка към идейната и административна реализация на темата, обезпечават необходимостта и правото за нов прочит на всеки етап от развитието на процеса.

Посочените подходи и акценти в дисертационното проучване показват, че госпожа Колчакова добре познава средата на развитие на проблема и е намерила възможности да направи своя авторски прочит и анализ.

4. Методика на изследването

Изследването, проведено по дисертационната постановка на проблема следва логиката на литературния анализ и структурираните цел и хипотези. В моята оценка на методиката на изследване ще обърна внимание на това, че търсените “компоненти на приобщаващата образователна среда” е започнало още в литературната постановка. В нея е направен анализа по предварително обособени компоненти и са структурирани взаимовръзките във всеки един от тях. Този подход е позволил при формулирането на хипотезите на изследването да се използва проученият опит.

Що се отнася до останалите детайли на изследователската програма, то мога да посоча, че те отговарят на профила на изследването. Има балансирана връзка между респондентите от различните групи - педагогически специалисти, директори, родители, членове на обществени съвети. По този начин картината, която се очертава е многомерна и дава възможност да се наблюдава динамиката на отношението към приемащата среда и процеса на приобщаване в неговите разнообразни детайли.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Представените в анализа компоненти на образователната среда в процеса на приобщаване дава допълнителна гледна точка към протичащите процеси.

Направен е качествен анализ на получените количествени резултати по отношение на фактическите компоненти на средите - архитектурна среда, учебно съдържание, а също така и на субективните компоненти, свързани с оценката на тази среда.

Психометричните показатели на оценка на средата показват значимостта на една от хипотезите на изследването, а именно: “значителна част от представителите на училищните екипи осъзнават значението на всеки компонент за качеството на приобщаващата среда

като цяло и ако те работят по посока осигуряване на подкрепа за учениците със СОП спрямо разпоредбите на приобщаващото образование, то усилията им трябва да бъдат насочени еднакво към организиране на всички компоненти на подкрепящата образователна среда, а не само към отделни. Налице е разбиране, че ефективното приобщаване изисква едновременно прилагане на всички компоненти на приобщаващата средата, които са неделими и в синергична връзка” (стр. 84, Автореферат).

Наблюдаваните различия между оценките на респондентите на средата на приобщаване е изключително ценна и позволява да се представи действието на нормативната уредба на процеса на различните нива от нейното прилагане, така че да се направи корекция на подходите и да се постигнат реални нови по-високи резултати.

Направеният анализ на данните от всички групи респонденти следва единна логика и това позволява лесно описание на критериите за всяка една от групите, както и отнасяне на заявеното отношение на групите, така че да се анализират приликите и различията в техния подход.

Тъй като в теоретичната част е направен анализ на документите, то е лесно да се намери и оцени предпоставката за актуалното състояние на мнението на една или друга група от респондентите. В това намирам един от практическите приноси на дисертационната разработка.

Направеният анализ може да бъде разширен с конкретни, а не общи препоръки за практиката както е направено в дисертацията. За конкретизация на подхода има основания както в обосновката на литературни и нормативни документи, така и в получените резултати. В този смисъл е и тази следващата препоръка към госпожа Колчакова.

6. Преценка на публикациите и личният принос на докторанта

Публикациите са по темата на дисертацията и представят разработвания проблем в неговото развитие. Те са представени на научни форуми в страната.

В дисертационната разработка и в публикациите госпожа Колчакова демонстрира своята лична и професионална ангажираност с процеса на приобщаване. Начинът на формулиране на изследователските задачи и тяхното мотивиране са резултат не само на лична убеденост, но и на професионална позиция. Заеманата от нея административна позиция в годините ѝ дава възможност да наблюдава, прилага и анализира случващото се в системата на приобщаване. Това предпоставя нейната научна убеденост и изследователска коректност, с които работи по проблема на дисертацията.

7. Автореферат

Авторефератът отговаря на общите изисквания. Той съдържа основните части от дисертационното съдържание. Обемът на автореферата е от 70 страници, което го прави достатъчно информативен, но недостатъчно синтезиран.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Представената за оценка дисертация от госпожа Колчакова има значим принос за практиката. В този смисъл горещо препоръчвам да се направи монография по нея и да се представи на заинтересованите страни. Би било добре, ако в монографията се обърне внимание на връзката между съдържанието на нормативните документи, приложението на приобщаващата философия, която те осигуряват и слабостите на средата, които се очертават на основание на получените данни от респондентите. Това, освен това, е и значим принос от дисертационното изследване, който не е посочен в списъка от приноси.

Заклучение

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Факултета по Педагогика, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Гургана колчакова притежава теоретични знания и професионални умения по научна специалност Педагогика като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване в рецензирания дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на Гургана Колчакова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1.2. Педагогика, докторска програма по Специална педагогика.

10.3. 2020 г.

Изготвил становището:

доц. д-р Емилия Евгениева